

Sygn. akt I Ca 396/17

POSTANOWIENIE

Dnia 13 grudnia 2017 roku

Sąd Okręgowy w Elblągu I Wydział Cywilny

w składzie następującym :

Przewodniczący : SSO Mariusz Gregorowicz

Sędziowie : SO Dorota Twardowska

SO Arkadiusz Kuta (spr.)

Protokolant : st. sekr. sąd. Joanna Kmin

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2017 roku w Elblągu

na rozprawie

sprawy z wniosku M. W. (1)

z udziałem E. J. , R. K. , B. P. i H. R.

o zmianę stwierdzenia nabycia spadku

na skutek apelacji uczestniczki H. R.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Elblągu

z dnia 16 maja 2017 roku , sygnatura akt IX Ns 263/15

postanawia : uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Elblągu , pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej .

Sygn. akt I Ca 396/17

UZASADNIENIE

M. W. (1) domagał się zmiany postanowienia Sądu Rejonowego w Elblągu z dnia 5 czerwca 2015 roku przez stwierdzenie, że na podstawie testamentu z dnia 21 lipca 2005 roku odziedziczył spadek po K. W..

Uczestniczki R. K., H. R. i E. J. zażądały oddalenia wniosku. B. P. nie sprzeciwiła się wnioskowi.

Sąd Rejonowy w Elblągu postanowił o zmianie stwierdzenia nabycia spadku po K. W., dokonanego postanowieniem z dnia 5 czerwca 2014 roku, zapadłym w sprawie IX Ns (...) i stwierdził, że spadek po K. W., zmarłej w dniu 6 marca 2013 roku w E., ostatnio stale zamieszkałej w E., na podstawie testamentu notarialnego sporządzonego w dniu 21 lipca 2015 roku przed notariuszem B. B., wpisanego w repertorium A pod numerem (...), nabył syn M. W. (1) w całości wprost. Wnioski o zasądzenie kosztów postępowania oddalono.

Sąd Rejonowy ustalił, że K. W. zmarła w E. w dniu 6 marca 2013r. Przed śmiercią stale zamieszkiwała w E.. W chwili śmierci była wdową. Miała pięcioro dzieci: R. K., B. P., H. R., E. J. oraz M. W. (1). Innych dzieci, w tym pozamałżeńskich lub przysposobionych, ani takich które zmarłyby przed nią, nie miała.

Postanowieniem z dnia 5 czerwca 2014r. (sygn. akt IX Ns (...)) Sąd Rejonowy w Elblągu stwierdził, że spadek po K. W. na podstawie ustawy nabyły jej dzieci: R. K., B. P., H. R., E. J. oraz M. W. (1) w 1/5 części każdy z nich. Postępowanie to zostało wszczęte na wniosek E. J. w dniu 28 kwietnia 2014r. Zawiadomienie o terminie rozprawy w tej sprawie zostało skierowane do M. W. (1) na adres podany we wniosku, tj. ul. (...) w E.. Przesyłka ta powróciła do Sądu nie podjęta w terminie, dwukrotnie awizowana w dniu 15 maja 2014r. oraz 23 maja 2014r. W dniu 13 maja 2015r. M. W. (1) złożył wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o uzasadnienie tego postanowienia. Postanowieniem z dnia 13 lipca 2015r. Sąd Rejonowy w Elblągu odrzucił wniosek. Postanowienie to jest prawomocne.

W dniu 14 stycznia 2015r. H. R. złożyła wniosek o dział spadku po H. W. i K. W.. Jako adres do korespondencji M. W. (1) wskazano B. 17C, E..

W 2014r. M. W. (1) zameldowany był przy ul. (...) w E., jednakże na stałe zamieszkiwał wraz z żoną w B. (...), gdzie od kilkunastu lat prowadził działalność gospodarczą pod nazwą M. W. (1) Zajazd (...) i gdzie miał mieszkanie służbowe. Tam odbierał korespondencję. Na adres przy ul. (...) nie wysyłano korespondencji dotyczącej działalności M. W. (1). Sezonowo prowadził również działalność gospodarczą w K., gdzie przebywał w okresie letnim. Na nieruchomości znajdującej się przy ul. (...) w E. do chwili śmierci zamieszkiwała jego matka K. W. wraz z synem wnioskodawcy M. W. (2) i jego rodziną. W okresie, w którym K. W. wymagała opieki i pomocy, zamieszkiwała tam także siostra wnioskodawcy R. K., która sprawowała opiekę nad matką. Pod tym adresem M. W. (1) odwiedzał jedynie swoją matkę, nigdy tam nie nocował, a po jej śmierci doglądał nieruchomości. Zamieszkujący tam M. W. (2) wraz z rodziną w okresie od marca 2014r. do maja 2015r. przebywał poza granicami kraju. W tym czasie w budynku położonym przy ul. (...) w E. nikt nie zamieszkiwał. Znajdowały się tam wyłącznie rzeczy syna wnioskodawcy i jego rodziny. M. W. (1) pojawiał się w budynku sporadycznie, nadzorował prace remontowe. Do czasu wyjazdu M. W. (2) poza granice kraju, na nieruchomości położonej przy ul. (...) znajdowała się skrzynka odbiorcza na listy.

R. K. do 2011r. pracowała u brata. Posiadała wiedzę o miejscu jego zamieszkania w B.. O zamieszkiwaniu wnioskodawcy m.in. w okresie 2011-2014r. pod adresem w B. miała wiedzę również B. P..

Ustalił dalej Sąd Rejonowy, że K. W. w dniu 21 lipca 2005r. przed notariuszem B. B. sporządziła testament, w którym do całości spadku powołała syna M. W. (1). W dniu 28 kwietnia 2017r. w Sądzie Rejonowym w Elblągu dokonano otwarcia i ogłoszenia tego testamentu. Zanim przystąpiono do sporządzenia testamentu notariusz upewniła się co do stanu woli i świadomości spadkodawczyni.

K. W. w okresie od 19 lipca 2007r. do 27 września 2007r. odbyła trzy wizyty w Przychodni Zdrowia Psychicznego. Rozpoznano otępienie naczyniowe z nawarstwieniem urojeniowym oraz zaburzenia pamięci. W latach 2007-2013 była kilkakrotnie hospitalizowana internistycznie i neurologicznie z rozpoznaniem udarów mózgu, zaburzeń rytmu serca oraz niewydolności krążenia. Do października 2007r. korzystała z rutynowych wizyt u lekarza rodzinnego związanych z przedłużaniem leków na choroby przewlekłe somatyczne, wykonywaniem badań okresowych i problemami medycznymi. Do tego czasu jej stan był określany jako „samopoczucie stabilne”. W dniu 3 października 2007r. stan psychiczny K. W. uległ zmianie polegającej na pobudzeniu psychoruchowym, niepokoju i braku rzeczowego kontaktu. W 2007 r. u K. W. rozpoznano również zmiany kardiologiczne w postaci serca miażdżycowego z migotaniem przedsionków, co uzasadniało bardziej skokowe nasilenie zmian. Takie zmiany w obrębie serca narastają w okresie kilkunastoletnim. Powyższe schorzenia przyczyniły się do powstania udarów mózgu. Stan zdrowia K. W. do czasu rozpoznania u niej pierwszych objawów chorobowych był dobry. Prowadziła samodzielnie gospodarstwo domowe. Pojawiało się u niej osłabienie pewnych funkcji poznawczych, zdarzały się momenty, że spadkodawczyni nie poznawała bliskich i myliła osoby, bądź traciła orientację w terenie. Jednak rozmowa z nią przebiegała prawidłowo, była osobą kontaktową. Widoczne było u niej także drżenie rąk. Ok. 1-1,5 roku przed śmiercią nie nawiązywała kontaktu, była osobą leżącą.

Stan zdrowia psychicznego spadkodawczyni w okresie sporządzania testamentu ograniczał jej zdolność do testowania, ale nie znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Zachowanie K. W. nie odbiegało od norm społecznych. Fakt wystąpienia u niej schorzeń kardiologicznych, czy z zakresu neurologii,

nie miał istotnego wpływu na jej stan zdrowia psychicznego i możliwość testowania. Dysfunkcje takie jak wiek spadkodawczyni i przebyte choroby, które występują u większości osób starszych, nie przesądzały o zniesieniu zdolności K. W. do testowania.

Wnioskodawca domagał się zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po K. W. ze względu na istnienie testamentu. Wskazał więc Sąd Rejonowy, że według art. 679 k.p.c. dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku. Jednakże ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość. Wniosek o wszczęcie takiego postępowania może zgłosić każdy zainteresowany. Z redakcji tego przepisu wynikać ma, że wzruszenie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku może nastąpić albo przez jego uchylenie, albo przez zmianę. Termin roczny na złożenie wniosku na podstawie art. 679 k.p.c. dotyczy osób będących uprzednio uczestnikami postępowania o stwierdzenie nabycia spadku i rozpoczyna swój bieg od dnia, w którym wskazana osoba uzyskała możliwość przytoczenia podstawy uzasadniającej dokonanie zmiany postanowienia (pod warunkiem niemożności jej powołania w trakcie postępowania spadkowego). Złożenie wniosku jest nieograniczone w czasie wyłącznie dla tych osób zainteresowanych, które nie były uczestnikami postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku. Zauważył więc Sąd pierwszej instancji, że sporem objęte było w pierwszym rzędzie to, czy M. W. (1) był uczestnikiem postępowania IX Ns (...) o stwierdzenie nabycia spadku po K. W.. Wedle twierdzeń wnioskodawcy nie był on świadomy toczącego się postępowania, albowiem zawiadomienie o terminie posiedzenia w tej sprawie było kierowane do niego na adres zameldowania, tj. ul. (...) w E., podczas gdy wnioskodawca w tym czasie na stałe przebywał pod adresem, pod którym prowadził działalność gospodarczą w B. (...), natomiast w sezonie letnim w K..

Z akt sprawy IX Ns (...) wynika, że korespondencja sądowa (zawiadomienie o terminie posiedzenia) była kierowana do M. W. (1) na adres wskazany we wniosku - ul. (...), E.. Przesyłka ta powróciła do Sądu jako niepodjęta w terminie (podwójnie awizowana). Zgodnie z art. 25 k.c. miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu. Użycie w art. 25 k.c. przez ustawodawcę zwrotu „przebywa” w trybie terazniejszym oznacza, iż chodzi o obecne, a nie przyszłe, czy przeszłe miejsce zamieszkania danej osoby. Zgodnie z art. 28 k.c. można mieć tylko jedno miejsce zamieszkania. Przesłanka stałego zamieszkiwania wymaga, aby lokal mieszkalny zajmowany przez daną osobę stanowił centrum jej spraw życiowych.

Dom położony przy ul. (...) w E. nie stanowił w okresie trwania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po K. W. (kwiecień-czerwiec 2014r.) centrum spraw życiowych wnioskodawcy. Był tam zameldowany, jednakże okoliczność ta nie jest równoznaczna z miejscem jego zamieszkania. Ze zgromadzonego materiału dowodowego wynikać miało zaś, że M. W. (1) od kilkunastu lat zamieszkuje w miejscowości B., gdzie prowadzi działalność gospodarczą i tam znajduje się jego centrum spraw życiowych. Od marca 2014r. przy ulicy (...) nikt nie zamieszkiwał albowiem syn wnioskodawcy wraz z rodziną wyjechał poza granice kraju i wrócił dopiero w maju 2015r. Wnioskodawca w 2014r., a w szczególności w czasie trwania postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po K. W., na stałe przebywał w miejscowości B.. W tym czasie ani on, ani nikt z jego bliskich nie zamieszkiwał w budynku przy ul. (...), gdzie kierowana była do niego korespondencja sądowa w sprawie IX Ns (...). Oznacza to, że jakkolwiek korespondencja kierowana do niego na ten adres nie mogła zostać skutecznie doręczona. Dlatego Sąd Rejonowy uznał, że wnioskodawca nie był uczestnikiem postępowania IX Ns (...), a tym samym nie miał możliwości powołania się na testament pozostawiony przez K. W.. Powyższe uzasadnia wzruszenie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Dlatego też bezzasadne są zarzuty uczestniczek, że wnioskodawca zaniedbał dochowania terminów zaskarżenia zapadłego orzeczenia oraz przedstawienia testamentu.

Omówił dalej Sąd pierwszej instancji Sąd kwestię ważności testamentu pozostawionego przez K. W.. Testament z 21 lipca 2005r. był jedynym pozostawionym przez nią testamentem. Żaden z uczestników nie podnosił bowiem, że istniał jakkolwiek inny testament. Zgodnie z art. 926 § 1 k.c. powołanie do spadku wynika z ustawy albo testamentu. Zgodnie z § 2 tego artykułu dziedziczenie ustawowe co do całości spadku następuje, gdy spadkodawca nie powołał

spadkobiercy. W myśl art. 945 § 1 k.c. testament jest nieważny, jeżeli został sporządzony w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, a więc wówczas gdy możliwość wolnego wyboru jest całkowicie wyłączona. Dopiero ustalenie, że w chwili składania oświadczenia woli testator znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli prowadzi do nieważności testamentu.

Sąd Rejonowy ustalił, że K. W. w chwili składania oświadczenia woli, w dniu 21 lipca 2005r., nie znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Wnioski te wynikać miały z opinii biegłego psychiatry M. C.. Składając oświadczenie przed notariuszem B. B. spadkodawczyni powołała do spadku syna M. W. (1), co zdaniem biegłego nie odbiegało od norm społecznych. Wprawdzie biegły ocenił, że spadkodawczyni w okresie sporządzania testamentu mogła posiadać pewne ograniczenia, ze względu na stwierdzone u niej w 2007r. jednostki chorobowe, jednakże nie prowadziły one do zniesienia zdolności do testowania. Zdolność K. W. do testowania potwierdziła również świadek B. B.. Świadek wprawdzie nie pamiętała okoliczności sporządzenia testamentu, niemniej opisała procedurę sporządzania tego rodzaju dokumentu. W świetle powyższych ustaleń testament sporządzony przez K. W. w dniu 21 lipca 2005r. uznano za ważny i na podstawie art. 679 k.p.c. zmieniono stwierdzenie nabycia spadku z ustawowego na testamentowe – na rzecz M. W. (1).

Apelację od tego postanowienia złożyła uczestniczka H. R. . Wniosła o jego zmianę i oddalenie wniosku lub uchylene i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania . Zaskarżonemu postanowieniu zarzuciła naruszenie art. 679 § 1 k.p.c. polegające na uwzględnieniu żądania zmiany stwierdzeniu nabycia spadku , mimo że wnioskodawca był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku , a ponadto swoje żądanie opiera na podstawie , którą mógł powołać w tym postępowaniu.

Skarżąca twierdziła, że doszło także do naruszenia art. 227 k.p.c. w związku z art. 278 § 1 k.p.c. oraz art. 670 k.p.c. przez nieprzeprowadzenie dowodu dotyczącego faktów mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia , w postaci opinii biegłego lekarza odpowiedniej specjalności (kardiologa , neurologa) , celem ustalenia stanu zdrowia spadkodawczyni w dacie sporządzenia testamentu , mimo że ustalenie tej okoliczności wymaga wiadomości specjalnych , co w konsekwencji doprowadziło do błędnego ustalenia , że testament nie został sporządzony w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli .

W uzasadnieniu przekonywano , że wnioskodawca nie miał możliwości domagania się zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku , ponieważ ten kto był uczestnikiem takiego postępowania może tylko wówczas żądać zmiany stwierdzenia , gdy żądanie opiera na podstawie , której nie mógł powołać w tym postępowaniu . A. twierdzi , że M. W. (1) był uczestnikiem postępowania IX Ns (...). Przez uczestnictwo należy rozumieć formalny udział w tym postępowaniu , a nie stopień aktywności , bierności , czy nawet całkowitą bezczynność zainteresowanego . Nawet zatem wówczas gdy uczestnik postępowania o stwierdzenie nabycia spadku , z różnych powodów , nie brał w nim aktywnego udziału , był uczestnikiem w rozumieniu art. 679 k.p.c. i odnoszą się do niego ograniczenia przewidziane w tym przepisie . M. W. (1) był wskazany jako uczestnik w sprawie IX Ns (...). Podano adres jego stałego zameldowania . Sądowi pierwszej instancji zarzucono , że ten błędnie stwierdził , iż pod tym adresem nie miał on miejsca zamieszkania . Już w uzasadnieniu wniosku wskazano , że wnioskodawca przebywa naprzemiennie w B. i K. , gdzie prowadzi działalność gospodarczą . Skarżąca twierdzi , że nie można mówić o zamiarze stałego pobytu w sytuacji gdy pobyt ten ma charakter naprzemienny . W B. i K. wnioskodawca prowadził jedynie działalność gospodarczą , w B. miał mieszkanie służbowe , ale nie miał tam ośrodka spraw osobistych i majątkowych . Dom przy ulicy (...) traktował natomiast jako swoją ojcowiznę i czynił na ten dom nakłady . W związku z remontem domu i w innych sprawach często bywał w E. , a więc miał możliwość regularnego sprawdzania korespondencji . Przesyłki w sprawie IX Ns(...) nie odebrał przez swoje zaniedbanie , a więc należało uznać , że została doręczona . Niezależnie od tego zaniedbał następnie złożenia w terminie pism , które umożliwiłyby mu zaskarżenia zapadłego wówczas orzeczenia .

H. R. zarzucała także , że w chwili sporządzania testamentu K. W. pozostawała w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli . Była w podeszłym wieku , cierpiała na wiele schorzeń mających wpływ na możliwości intelektualne i poznawcze . Przeprowadzona przez Sąd pierwszej instancji opinia biegłego psychiatry nie jest jednoznaczna , w tym biegły podał , że u spadkodawczyni występował zaawansowany zespół otępienny z

nawarstwieniem urojeniowym , który miał podłoże kardiologiczne . W związku z tym bezpodstawnie wskazywał on następnie , że nie ma potrzeby powoływania biegłego innej specjalności . A. uważa , że biegły w istocie nie wypowiedział się co do stanu spadkodawczyni w dacie sporządzenia testamentu . Sąd Rejonowy powinien był zaś dopuścić z urzędu dowód z opinii lekarza innej specjalności , np. kardiologa , neurologa .

M. W. (1) domagał się oddalenia apelacji . E. J. apelację poparła .

Sąd Okręgowy w Elblągu zważył , co następuje :

Apelacja uczestniczki H. R. doprowadziła do uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu w Elblągu do ponownego rozpoznania , choć z przyczyn odmiennych niż wskazywała skarżąca . Sąd pierwszej instancji rozpoznał wniosek M. W. (1) w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku , to jest na podstawie art. 679 k.p.c. Tymczasem M. W. (1) oparł żądanie na zarzucie pozbawienia możliwości działania w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku wszczętym z wniosku E. J. , zakończonym prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Elblągu z dnia 5 czerwca 2014 roku , a w takim przypadku zainteresowanemu służy skarga o wznowienie postępowania (art. 524 § 2 k.p.c.) . Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał więc istoty sprawy , to jest w postępowaniu wznowieniowym winien był ocenić , czy skargę wniesiono w przepisany terminie i czy jest oparta na ustawowej podstawie , a w przypadku odpowiedzi pozytywnej ustalić czy podstawa wznowienia ziściła się (w przeciwnym wypadku powinien oddalić skargę o wznowienie) , a jeżeli tak , rozpoznać sprawę na nowo i po ponownym rozpoznaniu sprawy , stosownie do okoliczności , bądź uchylić zaskarżone postanowienie (wobec ziszczenia się podstawy wznowienia opartej na przesłance nieważności) i orzec tak jak w poprzednim postanowieniu , bądź zmienić to postanowienie – w zależności od wyników ponownie przeprowadzonego postępowania . W przypadku postępowania prowadzonego na podstawie art. 679 k.p.c. w zasadzie rozważana może być tylko zmiana prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku , co oznacza , że przedmiotem tego postępowania jest badanie zarzutu , że postanowienie to nie jest zgodne z rzeczywistym stanem faktycznym i prawnym , a nie , że postępowanie poprzedzające wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku było prowadzone wadliwie – w sposób naruszający prawa zainteresowanego . Pomimo istotnych zbieżności pomiędzy postępowaniem ze skargi o wznowienie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku , a postępowaniem toczącym się na podstawie art. 679 k.p.c. , w którym postanowienie kończące postępowanie stwierdzeniowe może podlegać zmianie , nie ma oczywiście podstaw do tezy , że wybór tych środków pozostawiony jest swobodzie zainteresowanego , a postępowanie może się toczyć z wykorzystaniem przepisów art. 399 i nast. k.p.c. w związku z art. 524 § 2 k.p.c. lub art. 679 k.p.c. Na konieczność wyraźnego oddzielenia obu środków wskazuje treść art. 524 § 1 k.p.c. - wznowienie postępowania nie jest dopuszczalne , jeżeli postanowienie kończące postępowanie może być zmienione lub uchylone . W związku z tym niezbędne będzie określenie zakresu stosowania art. 679 k.p.c.

Wstępnie przypomnieć należy jednak zasadnicze okoliczności związane z przebiegiem postępowań dotyczących spadku po K. W. .

W dniu 28 kwietnia 2014 roku E. J. złożyła wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po K. W. , zmarłej w dniu 6 marca 2013 roku . Jako uczestników wskazała siostry R. K. , B. P. i H. R. ora brata M. W. (1) . W postępowaniu wywołanym tym wnioskiem (sygn. akt IX Ns (...)) przeprowadzono jedną rozprawę – w dniu 5 czerwca 2014 roku , podczas której odebrano zapewnienia spadkowe od E. J. , B. P. i H. R. i po zamknięciu rozprawy ogłoszono postanowienie o nabyciu spadku przez dzieci spadkodawczyni w równych częściach , na podstawie ustawy . W terminie przewidzianym ustawą nie złożono wniosku o sporządzenie uzasadnienia tego postanowienia ani nie złożono apelacji . M. W. (1) nie uczestniczył w rozprawie . Do czasu uprawomocnienia się postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku nie zajęł także stanowiska na piśmie . Zawiadomienie o terminie rozprawy wysłano do M. W. (1) na adres podany we wniosku - przy ul. (...) w E. . Przesyłki nie podjęto w terminie , pomimo dwukrotnego awizowania w dniach 15 maja i 23 maja 2014 roku . W dniu 13 maja 2015 roku M. W. (1) złożył wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku . Postanowieniem z dnia 13 lipca 2015 roku Sąd Rejonowy w Elblągu odrzucił wnioski o przywrócenie terminu i co za tym idzie – o sporządzenie uzasadnienia . Postanowienie to jest prawomocne , bowiem Sąd Okręgowy w Elblągu , postanowieniem z dnia 16 września 2015 roku , oddalił

zażalenie M. W. (1). Uczestnik utrzymywał, że o postępowaniu spadkowym po matce dowiedział się z postanowienia o odrzuceniu jego własnego wniosku w tym przedmiocie, w dniu 6 maja 2015 roku. W uzasadnieniach orzeczeń sądów obu instancji wskazywano zaś, że wniosek o przywrócenie terminu złożono z uchybieniem tygodniowemu terminowi, liczonemu od dnia 2 kwietnia 2015 roku. Wtedy doręczono M. W. (1) odpis wniosku H. R. o dział spadku, gdzie powołano się na postępowanie IX Ns (...) o stwierdzeniu nabycia spadku.

W dniu 19 czerwca 2015 roku M. W. (1) złożył wniosek o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Nie odbierano zapewnień spadkowych. W postępowaniu tym zapadło zaskarżone postanowienie.

Przypomnieć należy, że M. W. (1) żądał zmiany prawomocnego postanowienia z dnia 5 czerwca 2015 roku przez stwierdzenie nabycia spadku na podstawie testamentu. W uzasadnieniu przekonywał, że on sam ani nikt inny nie zamieszkiwał w budynku przy ulicy (...) w E. w czasie gdy toczyło się postępowanie spadkowe. Nie otrzymał żadnego zawiadomienia w tej sprawie. Nie był świadomy toczącego się postępowania i przed jego zakończeniem nie mógł skutecznie podjąć obrony swoich praw. O miejscu jego rzeczywistego zamieszkiwania wiedzieć miała wnioskodawczyni i uczestniczki postępowania spadkowego. M. W. (1) nie wskazał podstawy prawnej żądania zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku. Postępowanie w pierwszej instancji przeprowadzono na podstawie art. 679 k.p.c. Sąd Rejonowy przyjął, że M. W. (1) nie był uczestnikiem prawomocnie zakończonego postępowania IX Ns (...).

Sąd odwoławczy zwraca uwagę, że o rodzaju i dopuszczalności środka prawnego decyduje przedmiot żądania, a nie tytuł czy forma pisma procesowego, w którym żądanie to zawarto. Nie ma także uzasadnienia dla twierdzenia, że błędna ocena przez sąd pierwszej instancji charakteru zastosowanego środka wiąże w postępowaniu odwoławczym. W związku z tym to nie tytuł pisma procesowego M. W. (1) z dnia 19 czerwca 2015 roku rozstrzygać winien o jego traktowaniu, a przytoczone przez niego wnioski i zarzuty. Co prawda postępowanie wznowieniowe i postępowanie o zmianę stwierdzenia nabycia spadku mogą się zakończyć zmianą prawomocnego postanowienia, ale w przypadku gdy powołano się na pozbawienie możliwości działania, czyli przesłankę wznowieniową wymienioną w art. 401 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 524 § 2 k.p.c. (albo art. 13 § 2 k.p.c.), uzasadnione było potraktowanie pisma jako skargi o wznowienie postępowania. Przesłanki wznowienia wskazane w art. 401 pkt 2 k.p.c. mają charakter bezwzględny (w przypadku gdy się ziściły muszą powodować podważenie zapadłego orzeczenia) i sąd jest związany ich powołaniem. Wskazywanie zaś na testament, którego nie ujawniono w toczącym się postępowaniu spadkowym zmierzało do wykazania, że zapadłe tam postanowienie narusza jego prawa (art. 524 § 2 zdanie 1 in fine k.p.c.).

Sądzić należy przy tym, że skarga wniesiona została nie tylko z powołaniem na ustawową podstawę, ale także spełniała pozostałe wymogi formalne skargi, wymienione w art. 409 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. oraz wniesiona została w terminie określonym w art. 407 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Termin trzymiesięczny liczony od dnia, w którym M. W. (1) dowiedział się o postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku nie mógł upłynąć przed 19 czerwca 2015 roku. Z akt postępowania IX Ns (...) nie wynika, aby dokonano jakiegokolwiek czynności z udziałem M. W. (1) przed dniem 19 marca 2015 roku. Wniosek o dział spadku po rodzicach zainteresowanych (IX Ns (...)) wpłynął zaś, co prawda, w styczniu 2015 roku, ale pierwsze doręczenie w tej sprawie wykonano wobec M. W. (1) dopiero w kwietniu 2015 roku.

Pozostało więc do wyjaśnienia wspomniane już wyżej zagadnienie zakresu stosowania art. 679 k.p.c., pozostające w związku z dopuszczalnością skargi o wznowienie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku.

W pierwszej kolejności odrzucić trzeba zapatrywanie, że wzruszenie prawomocnego postanowienia stwierdzającego nabycie spadku następuje wyłącznie w postępowaniu prowadzonym na podstawie art. 679 k.p.c. (przepis ten nie służy np. uchyleniu jednego z kilku prawomocnych postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku – właściwa jest wówczas skarga o wznowienie postępowania oparta na art. 403 § 2 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. – patrz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2012 roku wydana w składzie siedmiu sędziów - III CZP 81/11 – zasada prawna). Pomijając, jako nieadekwatne, zagadnienia skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku zapadło w pierwszej

instancji , nie ziszcili się przesłanki wskazane w art. 519¹ – 519² k.p.c.) , wskazać należy , że kategorię treść art. 679 § 1 k.p.c. – „ dowód , że osoba , która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku , nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony , może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku ” , rozumieć należy jako ograniczenie jego zastosowania do spraw , w których przesłanką żądania zmiany jest wykrycie takich dowodów . Postępowanie przewidziane w art. 679 k.p.c. nie służy zaś naprawie błędów sądu popełnionych w postępowaniu spadkowym , w tym wywołanych postawą innych uczestników (tutaj – zarzut zatajenia wiedzy o miejscu zamieszkania M. W. (1)) lecz umożliwieniu zmiany postanowienia spadkowego w razie wykrycia okoliczności i dowodów , których nie powołano w postępowaniu spadkowym (podobnie Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 13 października 2004 roku w sprawie III CK 82/03) . W rozstrzyganej sprawie M. W. (1) powoływał się natomiast na pozbawienie możliwości obrony swoich praw przez niedoręczenie odpisu wniosku i zawiadomienia o rozprawie , czego dotyczyła zasadnicza część jego wywołu , a w dalszej kolejności wskazywał na konieczność zmiany porządku dziedziczenia . Nie twierdził zresztą aby „ wykrył ” testament K. W. . Przeciwnie , fakt jego sporządzenia był mu znany przed otwarciem spadku i wiedzę taką , wedle jego twierdzeń , posiadać miały także uczestniczki . W art. 679 k.p.c. w ogóle nie wspomina się o kwestii pozbawienia zainteresowanego możliwości obrony swoich praw , niezależnie od tego czy zainteresowany był uczestnikiem , czy też w postępowaniu nie uczestniczył .

Dla porządku wyjaśnić można jedynie , również z powodu poruszenia tej kwestii w zarzutach apelacyjnych , że zagadnienia uczestnictwa M. W. (1) w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku nie można sprowadzać do stopnia aktywności , czy też wyboru postawy zupełnie biernej (bezczynności) . To prawda , że Sąd Najwyższy w powołanym już postanowieniu z 2004 roku (wcześniej - w postanowieniu z dnia 4 lutego 2000 roku w sprawie II CKN 740/98) wskazał , że przez uczestnictwo w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku należy rozumieć formalny udział w tym postępowaniu , a nie stopień aktywności , bierność , czy nawet całkowitą bezczynność zainteresowanego . W sprawie tej osoba wnioskująca o zmianę stwierdzenia stawiała się na rozprawie w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku , o której otrzymała wcześniej zawiadomienie wraz z odpisem wniosku i mogła zapoznać się z wnioskiem i przygotować do uczestnictwa w postępowaniu , ale z uwagi na jej właściwości osobiste pozostała bierna . W rozstrzyganej sprawie powstała natomiast inna kwestia - czy M. W. (1) był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku ? Nie ma bowiem wątpliwości tylko co do tego , że we wniosku został wskazany przez E. J. jako uczestnik . Przypomnieć należy zatem , że w myśl art. 510 k.p.c. osoba , której praw dotyczy wynik postępowania nieprocesowego może wziąć w nim udział . Jeżeli weźmie udział , staje się uczestnikiem . Jeżeli okaże się , że zainteresowany nie jest uczestnikiem , sąd wezwie go do udziału w sprawie . Przez wezwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem . Nie ma wątpliwości , że do czasu uprawomocnienia się postanowienia z dnia 5 czerwca 2014 roku o stwierdzeniu nabycia spadku M. W. (1) nie wziął udziału w tym postępowaniu ani Sąd Rejonowy nie postanawiał o wezwaniu go do udziału w sprawie . Za czynność taką nie można poczytywać zarządzenia z dnia 12 maja 2014 roku o zawiadomieniu uczestnika o terminie rozprawy i doręczeniu odpisu wniosku (karta 9 akt sprawy IX Ns (...)) . Według art. 669 k.p.c. sąd spadku wzywa na rozprawę wnioskodawcę oraz osoby mogące wchodzić w rachubę jako spadkobiercy ustawowi i testamentowi , ale nie jest to równoznaczne z postanowieniem o wezwaniu do udziału w sprawie . Było ono zbędne . Postanowień takich nie wydaje się w stosunku do osób wskazanych jako uczestnicy we wniosku inicjującym postępowanie nieprocesowe . Osoba wskazana przez wnioskodawcę staje się uczestnikiem po doręczeniu odpisu wniosku (patrz uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2010 roku wydanej w składzie siedmiu sędziów - III CZP 112/09 – „ jest jasne , że uczestnikiem , jest tylko ten , kto bierze w tym charakterze udział w postępowaniu nieprocesowym po wskazaniu go przez wnioskodawcę i doręczeniu odpisu wniosku , po wzięciu udziału w sprawie w wyniku własnej inicjatywy lub na skutek wezwania przez sąd ”) . Podsumowując wskazać należy , że rozstrzygnięcie o zasadności zarzutu M. W. (1) niedoręczenia odpisu wniosku w sprawie IX Ns (...) wpływało na ustalenie czy był on uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po matce . Dla „ formalnego uczestnictwa ” (jak chce apelantka) nie wystarczało wskazanie jego personaliów we wniosku .

Ostatecznie sytuacja prawna M. W. (1) w zasadzie pozostaje bez znaczenia dla stwierdzenia , że postępowanie , z uwagi na stawiane przez niego zarzuty , wszczęć należało jako wznowieniowe – ze skargi o wznowienie postępowania , a nie na podstawie art. 679 k.p.c. Jak wyżej wspomniano , rozstrzygająca jest treść postawionych zarzutów . Ustalenie , że zamieszkiwał w E. przy ulicy (...) kiedy podejmowano czynności zmierzające do doręczenia odpisu wniosku i

zawiadomienia o rozprawie , albo wiedział , że postępowanie spadkowe się toczy i może do niego wstąpić , a z własnej winy tego nie uczynił , spowoduje oddalenie skargi .

W podsumowaniu powtórzyć można za Sądem Najwyższym , że w przypadku gdy podstawa wznowienia nie jest pochłonięta przez inną , szczególną podstawę uchylenia lub zmiany prawomocnego postanowienia orzekającego co do istoty sprawy , to właściwa jest skarga o wznowienie . Dotyczy to zarówno uczestnika prawomocnie zakończonego postępowania , jak i zainteresowanego , który nie był uczestnikiem . W sprawie prowadzonej na podstawie art. 679 k.p.c. nie powinny być bowiem badane i rozstrzygane niewymienione w tym przepisie przyczyny nieważności (tak w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2017 roku w sprawie I CSK 521/16 , patrz także postanowienie z 26 listopada 2003 roku w sprawie III CK 144/02 , czy postanowienie z dnia 17 lutego 2011 roku w sprawie III CZ 6/11 oraz uzasadnienie powołanej już uchwały III CZP 81/11) .

Rozpoznając sprawę wywołaną skargą M. W. (1) o wznowienie postępowania Sąd Rejonowy , w przypadku uznania , że ziszcza się przesłanka wznowienia oparta na art. 401 pkt 2 k.p.c. (pozbawienie możliwości działania – w związku z art. 13 § 2 k.p.c. albo w związku z art. 520 § 2 k.p.c.) rozpozna na nowo sprawę o stwierdzenie nabycia spadku po K. W. . Powinien wówczas uwzględnić przyczynę wznowienia , a więc fakt braku uczestnictwa M. W. (1) i niezłożenie przez niego zapewnienia spadkowego . W dotychczas przeprowadzonym postępowaniu zapewnienia takiego nie odebrano . Tymczasem o stwierdzeniu nabycia spadku orzeka się po przeprowadzeniu rozprawy , na którą wzywa osoby mogące wchodzić w rachubę jako spadkobiercy ustawowi i testamentowi i od zgłaszającego się spadkobiercy odbiera się zapewnienie spadkowe (art. 669 i 671 k.p.c.) . Następnie nie będzie przeszkód do wykorzystania dotychczasowego materiału dowodowego w celu ustalenia podstaw dziedziczenia po K. W. , uzupełnionego ewentualnie , stosownie do inicjatywy dowodowej zainteresowanych .

W tym stanie rzeczy , na mocy art. 386 § 4 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. , orzeczono jak w sentencji . O kosztach postępowania postanowiono na mocy art. 108 § 2 k.p.c.